

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Розглянуто сутність експортного потенціалу країни та фактори впливу на його формування й розвиток, зроблено оцінку рівня експортного потенціалу України в сучасних умовах і визначено шляхи покращення та перспективи розвитку.

Essence of export potential of country and factors of influence is considered on his forming and development, the estimation of level of export potential of Ukraine is done in modern terms and certainly ways of improvement and prospect of development.

Ключові слова: потенціал, експорт, ефективність, ресурси, витрати, прибуток.

Актуальність теми. Сучасний етап світового розвитку характеризується поглибленням інтеграційних процесів та посиленням економічної взаємодії і взаємозв'язку між країнами. Економічний успіх будь-якої країни світу базується на зовнішній торгівлі. Відповідно, одним з найважливіших факторів вступу будь-якої країни до світового господарства є створення механізму сталого розвитку експорту як елемента міжнародної торгівлі, інакше кажучи росту експортного потенціалу, що в сучасних умовах залежить від можливостей підприємств виробляти і реалізовувати товари, які відповідають за якістю, ціною та рівнем сервісу усім вимогам світового ринку. Оцінка експортного потенціалу країни дає можливість визначити ступінь забезпеченості національної економіки ресурсами і здатність системи до розвитку та інтеграції в світову спільноту на базі наявних ресурсів.

Аналіз досліджень та публікацій. Експортний потенціал як економічна категорія українськими вченими досліджений недостатньо, немає однозначності у його визначеності, подані визначення Бегми В.М., Пепа Т.В., Рогова В.В., Фомішина С.В., Юхименка В.В., різняться між собою, даним питанням більше займалися зарубіжні науковці такі як Грайпл Е., Енгельхард Д., Ліндер П., Портер М., Ріттенбрук К., Харрод Р. Все ж проблеми експортного потенціалу країни, регіону і його зовнішньоекономічної діяльності висвітлені в працях Андріанова В.Д., Глазьєва С.Ю., Дорогунцова С.І., Дейнеко Л.В., Єнгіарова А.В., Захматова М.І., Камолова С.Г., Кочетова Є.Г., Кравця М.А., Лисецького А.С., Личкіна А., Мальцева А.А., Мосіна В.Н., Мочалова Б.М., Смирнова В.А., Тодосейчука А., Токарева Ю.В., Фамінського П.І., Фащевського М.І., Фігурнова Е., Цигичко А., Чернюк Л.Г., Яцкова В.С. та інших учених-економістів. Вони розглядають експортний потенціал в різних аспектах (економічний, ресурсний, природно-ресурсний, об'єктний, господарсько-об'єктний і ін.). Проте проблема методів оцінки експортного потенціалу залишається до кінця невирішеною. До того ж набуває актуальності питання підвищення експортного потенціалу в умовах кризи як економічної, так і політичної системи.

Метою даної статті є дослідження сутнісних характеристик та складових експортного потенціалу України, його особливостей й перспектив розвитку в умовах сучасної економічної ситуації.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж приступити до дослідження за основними поставленими нами завданнями зробимо узагальнення різних визначень експортного потенціалу як категорії. Термін подається авторами різних публікацій по-різному. Думки їх розходяться щодо часового діапазону реалізації певних наявних ресурсів та отримання вигод від них. Переважна більшість авторів дотримується думки, що експортний потенціал включає в себе лише наявний ресурс, що вже реалізується, відкидаючи твердження інших про те, що до його структури входить і здатність створити відповідні ресурси та з успіхом їх використати в перспективі. На нашу думку експортний потенціал підприємства – це здатність виробляти конкурентоспроможну на світовому ринку продукцію в достатніх обсягах та можливість її реалізації за кордоном з максимальною корисністю. Експортний потенціал країни слід визначити як складну систему її виробничого, трудового, організаційно-технічного, фінансового, науково-інноваційного, агроресурсного, природно-ресурсного та біопотенціалу, складові якої можуть бути використані для розвитку її зовнішньоекономічної діяльності [1, с. 190]. Відповідно до системного підходу фактори формування експортного потенціалу можна розділити на дві групи – зовнішні та внутрішні.

Зовнішні фактори знаходяться поза системою національного господарства і відображають тенденції розвитку світового ринку. До них відносяться особливості розвитку світової економіки, глобальна конкуренція, курси валют на міжнародному ринку, розвиток НТП та інші. Дія цих факторів залежить і від ступеня відкритості вітчизняної економіки, чим більш вона є відкритою тим більший вплив становлять зовнішні фактори. Внутрішні фактори визначаються особливостями країни до яких можна віднести рівень економічного розвитку країни, політичну ситуацію, законодавчу систему, кон'юнктуру внутрішнього ринку, забезпеченість ресурсами, розвиток інфраструктури, економіко-географічні та соціально-культурні фактори.

На сьогодні більшість вище названих факторів не створюють сприятливого клімату для зростання обсягів українського експорту, в першу чергу зниження купівельної спроможності країн-партнерів за рахунок входу світової економіки у стадію рецесії, що починалось з кризи фінансової системи та спричинило нестабільність курсу валют, до того ж низька конкурентоспроможність українських товарів, що

не витримують натиску з боку конкурентів. Також негативним впливом на обсяги експорту України відмічається особливість його структури – значну частку в ній займає продукція з невисоким рівнем доданої вартості, а саме товари чорної металургії та важкого машинобудування і лише незначна частка припадає на високотехнологічну продукцію.

З 1997р. в Україні спостерігається зменшення вартісних обсягів експорту, що свідчить про кризу виробництва, зорієнтованого переважно на експорт. З того часу, сальдо зовнішньої торгівлі України являється від'ємним, цей факт і визначає імпортозалежність як рису економіки країни. Внаслідок неефективного державного регулювання відносин в сфері АПК (включаючи і регулювання експорту сільськогосподарської продукції), Україна зазнає відчутних втрат на світових ринках. Вона вже втратила позицію європейського лідера з виробництва бурякового цукру, а також ринки його збуту в країнах СНД. Це стосується насамперед Росії. Тепер вона перетворюється на імпортера цього продукту. Крім того втрачає зовнішні ринки збуту зерна та насіння сояшнику. Експорт послуг має односторонній характер (транзит російських енергоносіїв). Україна не реалізує можливості виходу на найбільш динамічні в сучасному світі ринки послуг - туристичний бізнес, ринок інформаційних технологій, а також недостатньо використовує сприятливі умови для нарощування експорту послуг та розширення ринків СНД та Азії.

Основним торговельним партнером України являється Росія до якої в період до 2004 року поступало більше 30% з загального обсягу експортованої української продукції, це зумовлено, насамперед, єдиним в недалекому минулому економічним простором, який характеризувався спільною інфраструктурою транспорту, зв'язку, трубопровідною системою, системою ліній електропередачі та інших комунікаційних складових. З 2004 року відносини між країнами почалися загострюватись, що стало помітним на обсягах експорту – він в 2009 році скоротився до 20% в загальній структурі. На країни Євросоюзу загалом припадає до 30% українського експорту, що при розподілі між всіма членами організації складе трошки більше одного відсотка. В географічній структурі експорту українських товарів фігурують і такі країни як Туреччина – 5% експорту, Китай – 2%, Казахстан – 4,5%, Білорусія – 3%, США – 2,5%, решта 33% розподіляється поміж іншими країнами світу [2].

Товарна структура експортного потенціалу України станом за перший квартал 2009 року відзначалась тим, що в ній переважали готові товари та напівфабрикати(5-9 товарних груп) - 31%, продукція важкого машинобудування – 20%, машини та обладнання - 16%, папір, картон та вироби з нього – 7%, також продукти харчування, напої й тютюнові вироби - 5%, маргарин та інші жири - 3% і по 2% в структурі загального обсягу експорту склали продукція хімічної галузі й прилади для вимірювання та контролю. Більшість високотехнологічних товарів в структурі експорту не досягли навіть до 0,5%. (рис. 1)

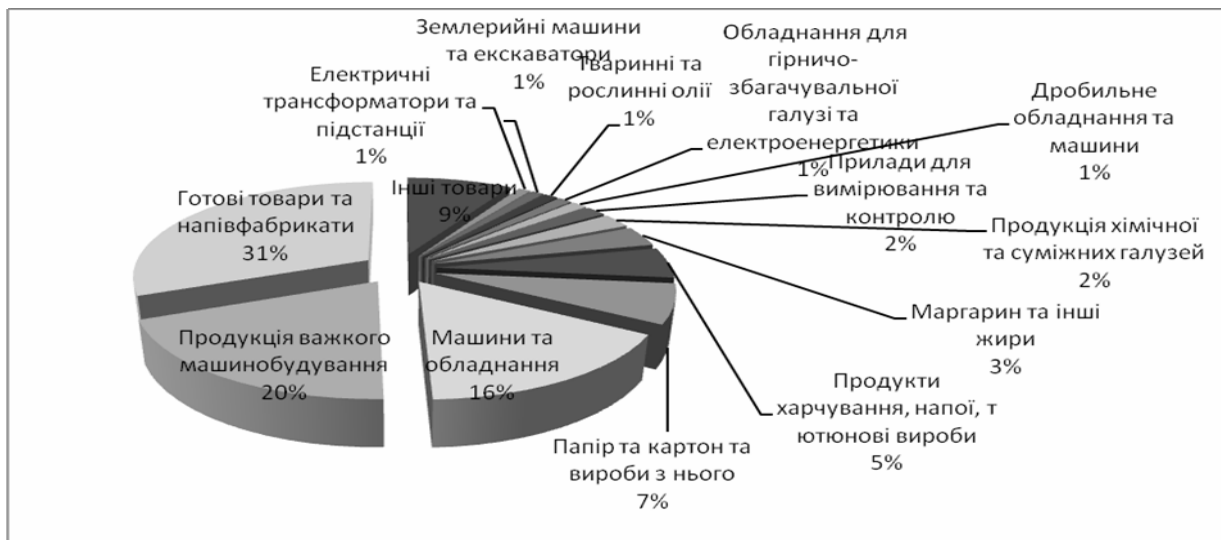

Рис. 1. Товарна структура експорту в Україні (1 кварталі 2009 року) [3].

За минулий рік загальна сума експортованих з України товарів складала 35602,9 млн дол. США, що на 27443,3 млн дол. менше ніж у 2008 році. Даний факт вказує на силу впливу кризових явищ, які змогли порушити тенденцію повільного зростання обсягів експорту в період з 2005 по 2008 роки (рис. 2).

За обсягами експорту на душу населення, Україна значно поступається не лише розвинутих країнам, але й більшості країн Центральної та Східної Європи. Проте в країні зберігаються передумови для створення конкурентоспроможної економіки і зміцнення позицій на міжнародних ринках. Це, насамперед, багаті природні ресурси, вигідне географічне розташування, кваліфікована і порівняно дешева робоча сила, потенціал ВПК, високі технології, наука і система освіти. Потрібно лише забезпечити необхідні умови та вибрати напрямок розвитку для найбільш ефективної реалізації експортного потенціалу України. Основним

завданням уряду в цій сфері - є визначення та реалізація пріоритетних проектів в експортоспроможних галузях економіки на перспективних ринках інших країн, а також сприяння провідним українським виробникам на традиційних і потенційних ринках збуту.

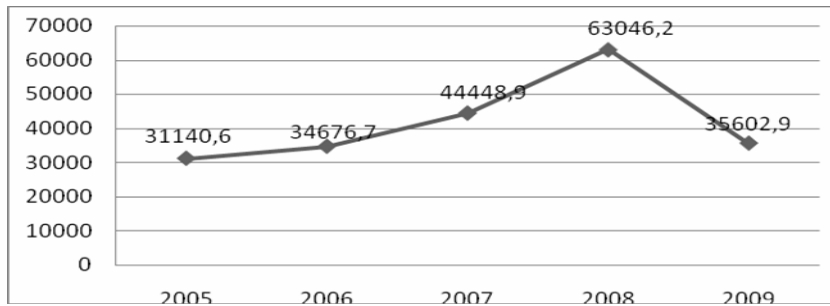

Рис. 2. Динаміка обсягів експорту України (млн дол. США) [2]

Для нарощення обсягів експорту Україні слід покращувати партнерські стосунки з Росією, що дасть можливість збільшити продаж сировини, напівфабрикатів, продуктів харчування та сільськогосподарської продукції. Інвестиції в область інновацій покращать конкурентоспроможність товарів та дадуть можливості виходу на нові ринки. Також важливу роль для розвитку експорту відіграє посилення контролю влади над дотриманням стандартів СОТ, щодо якості продукції. З метою стимулювання експортної активності підприємств, слід ввести в практику активного використання інформаційно-консультаційного ресурсу, що забезпечуватиме українських експортерів інформацією щодо законодавчої та нормативно-правової бази України і країн перебування ТЕМ з питань зовнішньоекономічної діяльності, митно-тарифного та нетарифного регулювання, захисту внутрішнього ринку та ін..

Висновки: Отже товарна та географічна структура експорту України є вкрай несприятливою. Вона свідчить про нездатність держави без спеціальних зусиль подолати структурні диспропорції економіки, сформованої на протязі останніх десятиріч. В умовах сучасної економічної ситуації, не передбачається суттєвих змін щодо покращення та розвитку експортного потенціалу країни, причиною цього є значний дефіцит бюджету та зниження авторитету України на міжнародній арені. Тому слід зробити висновок про необхідність кардинальних змін та глобальних рішень в даній сфері.

Література

1. Тюріна Н.М. Сутнісні характеристики експортного потенціалу / Н.М. Тюріна, Є.О. Шелест // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – № 4, Т. 3. – С. 189 – 194.
2. <http://ukrstat.gov.ua>
3. http://ukrexport.gov.ua/ukr/tovaroobig_z_ukr/swe/1777.html

Надійшла 04.10.2010

УДК 658.5.011

Н. В. ГОРБАТОВСКАЯ

Макеевский экономико-гуманитарный институт

МЕТОД СИСТЕМНОЙ ДИНАМИКИ В ОЦЕНКЕ ОРГАНИЗАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

У статті представлений опис процедур методу системної динаміки в оцінці процесів організаційного розвитку підприємства. Можливості даного методу дозволяють визначити інтегральний результат управління організаційними можливостями підприємства з урахуванням комплексного характеру процесу розвитку підприємства.

Description of the procedures of the method system dynamics in estimation of the processes of the organizing development of the enterprise is presented in article. The possibilities given method allow to define the integral result of management organizing possibility enterprises with provision for complex nature of the process of the development of the enterprise.

Ключові слова: системна динаміка, організаційний розвиток, організаційні можливості, рівні моделі, потоки моделі, ефективність процесів росту.

Постановка проблеми. В современной управленческой практике очень широко используется научный метод – системно-динамическое моделирование. Системно-динамическое моделирование рассматривается, прежде всего, как способ обучения, развития понимания поведения сложных систем, как